

Marcin Kolasa (Muzeum Historii Kielc)

Nabytki Muzeum Historii Kielc w 2019 r.

W 2019 r. Muzeum Historii Kielc pozyskało do zbiorów 235 obiektów, z czego 124 wpisano do księgi inwentarzowej „Historia”, 2 do księgi inwentarzowej „Sztuka” oraz 109 do księgi pomocniczej „Materiałowa”. Zasób biblioteczny uzupełniony został o 240 pozycji inwentarzowych.

Zbiory archiwaliów powiększyły się o 130 dokumentów związanych z inżynierem Gustawem Gwidonem Maro, wieloletnim pracownikiem kieleckiej Huty „Ludwików” (a następnie Kieleckich Zakładów Metalowych). Są to dokumenty z okresu nauki w gimnazjum im. J. Śniadeckiego w Kielcach, studiów na Wydziale Mechanicznym Politechniki Lwowskiej i Politechniki Śląskiej w Gliwicach oraz z okresu pracy zawodowej w Fabryce Amunicji w Skarżysku, Hucie „Pokój” w Katowicach, Hucie „Ludwików” i w Kieleckich Zakładach Wytwarzania Metalowych. Ponadto w zbiorze znajdują się dokumenty dotyczące pobytu G. Maro w obozie koncentracyjnym Gross-Rosen oraz legitymacje służbowe i organizacyjne, m.in. Stowarzyszenia Inżynierów Mechaników Polskich, Izby Rzemieślniczej w Kielcach, Polskiego Związku Motorowego, Naczelnej Organizacji Technicznej, Cechu Rzemiosł Różnych, Polskiego Towarzystwa Astronautycznego, Towarzystwa Opieki nad Zwierzętami oraz legitymacje do odznaczeń, m.in. „Za Zasługi dla Kielecczyzny”.

Ponadto do muzeum trafiły pojedyncze dokumenty i druki związane z osobami zapisanymi w historii Kielc. Wśród nich dowód osobisty zasłużonej kieleckiej bibliotekarki Stanisławy Massalskiej z 1920 r., wizytówka kieleckiej nauczycielki i działaczki krajoznawczej Marty Hubickiej oraz zaproszenie Edmunda Massalskiego, radnego miejskiego i redaktora „Gazety Kieleckiej”, na obiad wydany na cześć Naczelnika Państwa Józefa Piłsudskiego w dniu wręczenia mu honorowego obywatelstwa Kielc (20 października 1921 r.). Kolejnym ciekawym eksponatem jest pokwitowanie dla Marii Krzyżanowskiej, właścicielki pensji dla dziewcząt, wystawione przez redakcję „Gazety Kieleckiej”, potwierdzające złożenie ofiary na Straż Ogniową (z 14 maja 1914 r.). W muzeum znalazł się też dyplom nadania odznaki pamiątkowej 2 Pułku Artylerii Polowej Leg. wicewojewodzie kieleckiemu Adamowi Bratkowskiemu z 1933 r.

Muzeum wzbogaciło się o zbiór afiszów z lat 1920–1927. Trzy związane są z okresem wojny polsko-bolszewickiej: jeden zawiera odezwę Dowództwa Okręgu Generalnego Kielce w sprawie werbunku byłych żołnierzy i specjalistów cywilnych do nowo powstających oddziałów Łączności Wojska Polskiego, drugi dotyczy apelu o przekazywanie przez osoby prywatne posiadanej broni i amunicji

Il. 1. Afisz Dowództwa Okręgu Generalnego z apelem o przekazywanie broni i amunicji na potrzeby walki z Rosją Radziecką, 1920 r.

jest znany kielecki dziennikarz, redaktor i grafik Tadeusz Jackowski. Wartość tego egzemplarza podnosi odręczna sygnatura autora: „Autolinoryt Tad. Jackowski, Kielce 11.III.1927.”. Druk powstał w Zakładach Drukarskich Kieleckiej Spółki Wydawniczej.

Wśród pozostałych nabytków warto wymienić niewielki druk „Pamiętka z konsekracji J.E. Ks. Biskupa D-ra Czesława Kaczmarka” w 1938 r. z podobizną biskupa i krótką notą biograficzną oraz dwa zaproszenia na bal: na rzecz Koła Sportowego 2 Pułku Artylerii Polowej Leg. z 1925 r. i na bal garnizonowy 2 Dywizji Piechoty Legionów w Kielcach z 1930 r.

Do zbiorów trafiła legitymacja Karola Mazura z 1935 r., wystawiona przez Ubezpieczalnię Społeczną w Kielcach. Zawiera ona interesujące stemple z firm kieleckich, w których zatrudniony był właściciel dokumentu (m.in. okolicznych wapienników).

Pozyskano też legitymację z Wytwórni Fotochemicznej „Orion” z 1943 r. W czasie okupacji firma znajdowała się pod niemieckim zarządem, a przed wojną należała do przedsiębiorców żydowskich: Icka Obarzańskiego i cenionego fotografa Kopla Gringrasa.

na potrzeby walki z Rosją Radziecką (il. 1), trzeci jest wezwaniem do rejestracji oficerów rezerwy urodzonych w latach 1879–89. Z 1921 r. pochodzi afisz z obwieszczeniem o prowadzeniu przez DOG Kielce zaciągu ochotniczego do marynarki wojennej. Kolejny afisz zawiera obwieszczenie wojewody kieleckiego Ignacego Manteuffla z 1927 r. w sprawie ochrony cmentarzy wojennych przed profanacją. Do zbiorów włączono też afisz będący stosunkowo rzadkim przykładem druku reklamowego związanego z przedwojennym czasopiśmem. Jest to plakat reklamowy „Przeglądu Tygodniowego”, bezpłatnego dodatku tygodniowego do „Samorządu Miejskiego”, organu Związku Miast Polskich. Autorem projektu

Kolejne trzy unikatowe druki z okresu okupacji zakupione przez muzeum to nekrologi żołnierzy niemieckich poległych w walkach toczonych o Kielce w dniach 15–16 stycznia 1945 r.

Zakupiono też dwie interesujące publikacje: „Pamiętnik Pierwszego Zjazdu Towarzystw Śpiewaczych Województwa Kieleckiego” z 1925 r. oraz „Sprawozdanie z kieleckiej Izby Rzemieślniczej za 1937 rok”. Znajdują się tam wiadomości dotyczące przedwojennego ruchu śpiewaczego w woj. kieleckim, reprodukcje fotografii członków i działaczy oraz reklamy firm z branży muzycznej. Druk Izby Rzemieślniczej dotyczy jej działalności oraz zawiera sprawozdanie gospodarcze. Informacje tam zamieszczone będą pomocne w identyfikacji i datowaniu muzealiów związanych z kieleckim rzemiosłem.

Ciekawym nabytkiem jest rycina z widokami z Kolei Iwanogrodzko-Dąbrowskiej, pochodząca z „Tygodnika Powszechnego” z 1884 r., zawierająca reprodukcje czterech drzeworytów: Wejście do tunelu od strony Miechowa; Wejście do tunelu od strony Jędrzejowa; Dworzec w Dąbrowie; Dworzec w Kielcach.

Zbiory epistolograficzne zasiłyły dwie karty pocztowe z końca lat 30. z korespondencją znanego kieleckiego lekarza Jerzego Fleszlera oraz karta pocztowa jeńca wojennego (Kriegsgefangenenpost) kpt. 2 Pułku Artylerii Lekkiej Leg. Wincentego Brożycha, wysłana do żony w marcu 1944 r. z Oflagu VII a Murnau.

Zbiory kartograficzne powiększyły się o mapę okolic Kielc (Reymann's Spezial-Karte nr. 154 A, druk Verlag von. C. Flemming in Glogau [Głogów], dat. ok. poł. XIX w.). Jest to mapa z pierwszej edycji wydania Flemminga z zaznaczonymi miejscowościami (z większych oprócz Kielc m.in.: Miedziana Góra, Bodzentyn, Daleszyce, Małogoszcz, Chęciny, Jędrzejów, Chmielnik) oraz siecią dróg, rzekami, lasami i polami uprawnymi. Drugim nabytkiem jest plan Kielc z 1936 r., ukazujący obszar miasta z poł. lat trzydziestych XX w., z zaznaczoną siatką ulic i odręcznie naniesioną linią energetyczną. Powstał prawdopodobnie na potrzeby Elektrowni Kieleckiej w związku z realizacją linii energetycznej pomiędzy budynkiem Huty „Ludwików” a budynkiem kieleckiego oddziału Państwowej Fabryki Prochu w Pionkach, mieszczącym się przy Zagnańskiej. Na planie odcisnięte jest pięć stempli, m.in. kieleckiego Urzędu Wojewódzkiego, Zarządu Miejskiego w Kielcach i Elektrowni w Kielcach.

O kilkaset nowych fotografii wzbogaciła się kolekcja ikonografii. Muzeum zakupiło cenną fotografię z ok. 1870 r., która jest jednym z najstarszych znanych widoków b. pałacu biskupiego, będącego od 1867 r. siedzibą rządu gubernialnego. Autor – Tyberiusz Chodźko – fotograf z Piotrkowa Trybunalskiego, zasłynął opracowaniem w latach 70. XIX w. „Albumu widoków krajowych”. Na fotografii widoczny jest stan po przebudowie pałacu po upadku powstania styczniowego (il. 2).

Szczególną wartość dokumentacyjną mają też dwa albumy fotograficzne nabyte przez muzeum. Pierwszy to album Związku Strzeleckiego z lat 20.–30. XX w. Zawiera on blisko 100 fotografii i ponad 20 pocztówek związanych z działalnością kieleckiego oddziału Związku Strzeleckiego i z tematyką legionową. Należał do członkini związku Weroniki Nowickiej. Wiele fotografii ma charakter unikatowy.

Il. 2. Pałac Biskupów Krakowskich w Kielcach – siedziba rządu gubernialnego, ok. 1870 r., fot. Tyberiusz Chodźko

Przedstawiają m.in. ujęcia grupowe członków związku oraz rozmaite spotkania i uroczystości, w których brali udział przedstawiciele tej organizacji. Niezmiernie interesujące są fotografie z Marszów Szlakiem I Kompanii Kadrowej, ponieważ dokumentują to wydarzenie nie tylko w wersji oficjalnej, z przemarszami i wizerunkami oficjeli, ale też „od kuchni”, po raz pierwszy pokazując zaplecze marszu. Szczególnie ciekawe jest ukazanie roli kobiet, członkiń Strzelca (i nie tylko), na których barkach spoczywało chociażby zapewnienie uczestnikom marszu wody czy posiłku. Na fotografiach można odnaleźć także znane postacie, jak prezydent Stefan Artwiński, senatorka Kazimiera Grunertówna, wojewodowie Ignacy Manteuffel i Władysław Dziadosz, kapelan kieleckiego garnizonu ks. Stanisław Cieśliński.

Drugi album, z 1933 r., należał do wicewojewody kieleckiego Adama Bratkowskiego i po wielu perypetiach trafił do Kielc aż z Białej Podlaskiej. Zawiera on dokumentację prac budowlanych przeprowadzonych przez Państwowy Fundusz Pracy, obejmujących wiele miejscowości przedwojennego województwa kieleckiego (m.in.: Kielce, Będzin, Częstochowa, Miechów, Ostrowiec Świętokrzyski, Piekoszów, Radom, Sosnowiec, Zagnańsk i Zawiercie). Wśród fotografii z Kielc znajdują się też bardzo ciekawe ujęcia z rozbiórki cerkwi stojącej kiedyś na dzisiejszym skwerze im. Stefana Żeromskiego czy z budowy gmachu Przysposobienia Wojskowego i Wychowania Fizycznego, czyli dzisiejszego WDK-u.

Do muzeum przekazana została fotografia ze spotkania kieleckich rzemieślników datowana na przełom lat 20. i 30. XX w., wśród uwiecznionych na niej osób widnieją m.in. Roman Kluźniak, prezes Stowarzyszenia Rzemieślników Chrześcijan i Starszy Cechu Ślusarzy, oraz Leon Krupski, starszy Cechu Rzeźników, prezes Banku Rzemieślników i Kupców w Kielcach.

Pozyskano kilka portretowych fotografii ze znanych kieleckich zakładów fotograficznych: Wincentego Grabowskiego, Bronisława Wilkoszewskiego, Stanisława Rachalewskiego, Stanisława Saneckiego, Adama Badziana, „Moderne” Kopla Gringrasa czy „Rembrandt” Mieczysława Goldfarba. Najciekawsza jest fotografia księdza Zygmunta Chęlmickiego, znanego publicysty, literata, działacza społecznego i politycznego, przyjaciela Henryka Sienkiewicza. Ksiądz kanonik Chęlmicki stał na czele komitetu organizacyjnego fundacji zbierającej datki na zakup Oblęgorka – daru narodu polskiego dla Henryka Sienkiewicza (il. 3). Zasoby muzeum uzupełniło ponad 40 zdjęć związanych ze znaną kielecką rodziną Massalskich oraz z nauczycielem gimnazjum im. J. Śniadeckiego Zygmuntem Nałęczem-Dobrowolskim.

Wśród pamiątek po inż. Gwidonie Maro znajdują się fotografie w albumie (44 szt.), a także pojedyncze – w tym portrety rodziny i przyjaciół oraz grupowe ze szkoły handlowej w Kielcach i dokumentujące jubileusz 70-lecia „Śniadka”.

Kolekcję ikonograficzną wzbogacił ponadto zbiór 29 fotografii z okresu okupacji, ukazujących Kielce oraz żołnierzy niemieckich stacjonujących w mieście. Na fotografiach widoczne są m.in. zniszczenia wojenne z września 1939 r. (zbombardowane kamienice przy ul. Równej, rogu Focha i Solnej, uszkodzony dworzec kolejowy), dokumentują one także kilkuletni pobyt Niemców w mieście (np. żołnierze niemieccy na targowisku, pilnujący warsztatów Kluźniaka, widok budynku przedwojennej Szkoły Powszechnej nr 2 przy ul. Kościuszki zamienionej na Deutsche Schule, itd.).

Bardzo ciekawa jest też fotografia przedstawiająca niemieckich żołnierzy ze zdobycznym polskim uzbrojeniem, złożonym na dziedzińcu przed Pałacem Biskupów Krakowskich (il. 4). Wykonana została prawdopodobnie w pierwszych dniach września 1939 r., po wkroczeniu Niemców do Kielc. Jest to unikatowe

Il. 3. Fotografia portretowa ks. Zygmunta Chęlmickiego, fot. S. Sanecki, ok. 1897–1908 r.

Il. 4. Niemieccy żołnierze przy zdobycznym polskim uzbrojeniu złożonym na dziedzińcu przed Pałacem Biskupów Krakowskich, fotografia z września 1939 r.

ujęcie, prezentujące określony moment historyczny, cenne nie tylko dla miłośników historii Kielc, ale także dla pasjonatów militariów ze względu na widoczną zdobyczną broń.

Muzeum zakupiło także 75 fotografii i 63 fotokopii związanych z kieleckim sportem, datowanych od lat 30. po 80. XX w. Na zdjęciach uwiecznione zostały zawody sportowe oraz zawodniczki i zawodnicy z kieleckich klubów: WKS, SHL Kielce, Partyzant Kielce, Błękitni Kielce, Polonia Białogon, MKS Żak Kielce, Tęcza Kielce. Wśród nich znajdują się m.in.: Stanisław Baran, Krzysztof Biskupski, Henryk Czaja, Tomasz Derejski, Jan Dix, Sara Domagała, Sandra Drabik, Leszek Drogosz, Jerzy Janusz, Władysław Latkowski, Stanisław Lesiak, Janusz Łata, Witold Marcyś, Mieczysław Markiewicz, Mieczysław Nowak, Bronisława Openchowska, Mariola Powroźnik, Stanisław Prasek, Wiesław Rabiej, Stanisław Raich, Ryszard Sarnat, Ferenc Sido, Mieczysław Sowiński, Witold Stachurski, Wacław Świt, Zenon Wieczorek, Andrzej Wojciechowski, Marian Zajac i Sławomir Zapart.

Muzeum otrzymało w darze kilkadziesiąt pamiątek po wybitnym sportowcu Eugeniuszu Frelichu, wielokrotnym mistrzu Polski w rajdach motocyklowych, zdobywcy wielu nagród w zawodach międzynarodowych. W zbiorze znajdują się pamiątkowe plakiety, medale z zawodów, dyplomy, puchary i szarfy oraz sześć fotografii. Warto podkreślić, że Frelich startował na motocyklu SHL i przez wiele lat reprezentował barwy kieleckiego klubu (il. 5–7).

Il. 5. Puchar z IV Eliminacji Crossowych Mistrzostw Polski, który otrzymał Eugeniusz Frelich za najlepszy czas dnia, 1961 r.

Il. 6. Dyplom za zdobycie przez Eugeniusza Frelicha tytułu Mistrza Polski w Motocrossowych Indywidualnych Mistrzostwach Polski w klasie 175 cm w 1967 r.

Il. 7. Odznaka Zasłużony Mistrz Sportu przyznana motocykliście rajdowemu Eugeniuszowi Frelichowi

Il. 8 i 9. Ornaty z kościoła pw. św. Karola Boromeusza na Karczówce, XVII i XIX/XX w.

Do muzeum trafiły także interesujące varia, wśród nich papierośnica z dedykacją dla Mariana Strzetelskiego: „W dowód pamięci i uznania współpracownicy Kierownictwa Rozbudowy Kamieniołomów Państwowych w Zagnańsku/Wiśniówka dn. 25 marca 1931 r.” oraz wieszak ścienny z wyposażenia Huty „Ludwików”.

Kilka wyjątkowych eksponatów przekazał muzeum ksiądz Jan Oleszko, rektor klasztoru na Karczówce. Najcenniejsze są dwa zabytkowe ornaty (dat. kon. XVII i XIX/XX w.) (il. 8 i 9), ponadto elementy zabytkowej balustrady wykonane z piaskowca oraz miedziana sterczyna z hełmu dzwonnicy kościoła pw. św. Karola Boromeusza, wymieniona podczas ostatniego remontu.

Pozyskano też sześć plakiet i 16 medali okolicznościowych z okresu PRL. Związane są one z jubileuszami kieleckich zakładów i przedsiębiorstw (ZPW Sitkówka, Exbudu, Kieleckiego Przedsiębiorstwa Budownictwa Przemysłowego, KPBM) oraz wydarzeniami sportowymi i kulturalnymi (Międzynarodowe Zawody Kartingowe w 1973 r., Festiwale Sportu i Młodości z lat 1970–1983). Dodatkowo muzeum otrzymało trzy medale upamiętniające 100-, 120- i 130-lecie powstania kieleckiej Straży Pożarnej.

Darowizną są odznaki (wraz z legitymacjami) należące do inżyniera Gwidona Maro i jego syna Jacka. Wśród nich Złota Odznaka Mistrza nadana przez Izbę Rzemieślniczą, Odznaka 40-lecia Kieleckiego Okręgowego Związku Piłki Nożnej czy Złota Honorowa Odznaka Polskiego Związku Szachowego.

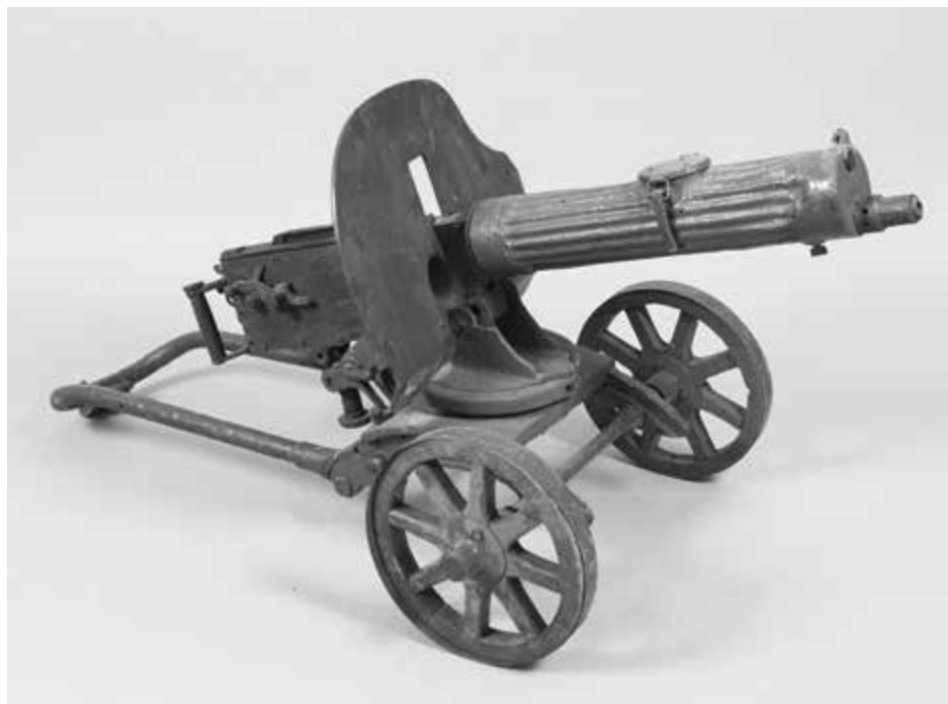
Muzeum otrzymało talerz okolicznościowy wytworzony w Fabryce Porcelany i wyrobów Ceramicznych w Ćmielowie z okazji 40-lecia kieleckiego oddziału Polskiego Związku Inżynierów i Techników Budownictwa, szklany puchar pamiątkowy wykonany na 40-lecie Klubu Sportowego Tęcza oraz ceramiczną karafkę z herbem Kielc i stylizowanym wizerunkiem jelenia św. Emeryka.

Zakupiono pralkę wirnikową typu D („Danusia”), starszy typ zastąpiony z czasem przez pralkę „Frانيا” – produkt Kieleckich Zakładów Wyrobów Metalowych pochodzący z 2. poł. lat 50.

Komenda Wojewódzka Policji w Kielcach przekazała muzeum zabytkową broń. Najcenniejszym nabytkiem jest karabin maszynowy systemu Maxim ze skrzynką i taśmą amunicyjną (il. 10). Ponadto zbiory militariów wzbogaciły się o: karabinek Mauser 98k, karabin Mosin wz. 1891, pistolet DUO wz. 46 i pistolet sygnałowy Luchtpistole dat. na lata 1942–45.

W muzeum znalazła się też przedwojenna maszyna do wyrobu lodów.

Kolekcję numizmatyczną uzupełniły dwa banknoty: 50 rubli z 1899 r. i 25 rubli z 1909 r.

Il. 10. Karabin maszynowy systemu Maxim wz. 1910/1930

Il.11. Obraz olejny Rozalii Laszczyk *Autoportret z paletą*, Kielce 1928 r.

Zbiory sztuki powiększyły się o obraz olejny kieleckiej malarki Rozalii Laszczyk „Autoportret z paletą”, datowany 1928 r. (il. 11), oraz fajansowy zestaw do wina składający się z dzbanka i sześciu kubków, zaprojektowany przez Jana Sowińskiego (il. 12). Sowiński to urodzony w Kielcach w 1911 r. artysta, ceramik, grafik. W latach 1928–32 studiował w Państwowej Szkole Sztuk Zdobniczych i Przemysłu Artystycznego w Krakowie pod kierunkiem prof. Karola Homolacza i prof. Henryka Uziembły. W 1934 r. założył w Kielcach pracownię reklamy i wydawnictwo „Atelier Kropka”. W 1953 r. został zatrudniony w Ośrodku

Wzorującym Włocławskich Zakładów Ceramiki Stołowej, gdzie pracował do 1978 r.

Zbiory biblioteczne w 2019 r. powiększyły się o 136 druków zwartych, 14 numerów czasopism, 11 katalogów muzealnych, 77 obiektów ikonograficznych oraz o 2 obiekty kartograficzne.

Il.12. Komplet do wina zaprojektowany przez Jana Sowińskiego, 1958 r.

Marcin Kolasa (Kielce History Museum)

Acquisitions of Kielce History Museum in 2019

In 2019, the Kielce History Museum acquired 235 objects, 124 of which were entered in the „History” inventory book, 2 in the „Art” inventory book and 109 in the „Materials” auxiliary book. The library collection was complemented with 240 inventory items.

The collection of archives increased by 130 documents related to engineer Gustaw Gwidon Maro, who worked for many years in Huta Ludwików in Kielce (and then in Kielce Metal Works). In addition, the museum received documents and prints related to Stanisława Massalska, Marta Hubicka, Maria Krzyżanowska, Edmund Massalski and Adam Bratkowski. The museum acquired a collection of posters from 1920-1927 and a print from the consecration of Bishop Czesław Kaczmarek, two invitations to military balls, ID cards from the Social Insurance Company and the „Orion” Photo-Chemical Factory, three obituaries of German soldiers from 1945, a print from the convention of Singing Societies and the Chamber of Crafts in Kielce, a drawing with views of Iwanogrodzko – Dąbrowska railway, postcards including the correspondence of Dr. Jerzy Fleszer and Captain Wincenty Brożych, a map of the Kielce area from the mid-19th century and a plan of Kielce of 1936.

The collection of iconography was expanded by several hundred new photographs. The collections included, among others, a photograph of the former bishop’s palace from around 1870, a photograph from a meeting of Kielce craftsmen at the turn of the 1920s and 1930s, an album of the Riflemen’s Association from the 1920s and the 1930s, an album of the State Labor Fund from 1933 with photographs documenting renovation and construction works in Kielce and the region, photographs related to the Massalski family and the Maro family as well as the teacher of the Jan Śniadecki Secondary School, Zygmunt Nałęcz-Dobrowolski, as well as photographs from the albums of German soldiers occupying Kielce in 1939–1945 and those related to sports in Kielce (from the 1930s to the 1980s).

The museum received as a gift of several dozen mementos of the outstanding athlete Eugeniusz Frelich, Polish champion in motorcycle rallies, and interesting various items, including a cigarette case with a dedication, a wall hanger from the equipment of Huta Ludwików, plaques, medals and commemorative ceramics from the communist period. A D-type rotor washing machine („Danusia”), manufactured in the 1950s by KZWM, was purchased., the museum received two historic chasubles (dated the end of the 17th and 19th / 20th centuries) from the monastery in Karczówka and elements of the historic balustrade made of sandstone and a copper pinnacle from the helmet of the belfry of the church. St. Charles Borromeo. The Provincial Police Headquarters in Kielce donated historic weapons to the museum, including a machine gun of the Maxim system.

The numismatic collection was supplemented by two banknotes: 50 rubles from 1899 and 25 rubles from 1909, and the art collection received an oil painting by Rosalia Laszczyk from Kielce, entitled „Self-portrait with a palette” and a faience wine set of Jan Sowiński.

In 2019, the library collection received 136 monographs, 14 issues of journals, 11 museum catalogs, 77 iconographic objects and 2 cartographic objects.

Keywords: Kielce History Museum, acquisitions, Kielce